

Dobos Dóra

Pannon Egyetem
magyar alapszakos hallgató
dobos.dora99@gmail.com

A digitális oktatás face-to-face szóbeli kommunikációjának jellemzői és illemtana

Abstract

In this study, I focus on the etiquette of communication in e-learning situations, caused by the SARS-CoV-2 pandemic in 2020/21. Online communication has huge literature and a wide variety of platforms. Still there are few works, that aims the examination of the characteristics of the face-to-face communication in the online space. The purpose of the study is to examine the interpersonal connections, formed during the digital education. The research is focusing on the teachers experiences. The collecting of data were executed by an online questionnaire. The participants were teachers from elementary schools and high schools (n=140). The survey examined the expectations and experiences about the face-to-face communication in e-learning situations. Furthermore it contained questions about the used or preferred platforms and motivational tools to maintain the effective education. Most of the experiences were negative about the digital education. Issues about the usage of different platforms, and time management were common problems. Applying the basic rules of network etiquette also encountered some difficulties (using camera and microphone). According to the results, it appears that Hungarian public education lacks a formal protocol, which can be followed during times when schools have to work online. The absence of such protocol makes the teachers work, and communication with the students more difficult, resulting in a decrease in the efficiency of education.

Keywords: e-learning, face-to-face, oral communication

Absztrakt

Jelen tanulmány a 2020/2021-es járványhelyzetben bevezetett digitális oktatás kommunikációs etikettjével foglalkozik. Az online kommunikáció és módszertan jelenleg gazdag szakirodalommal rendelkezik, de a face-to-face szóbeli kommunikáció jellemzőinek vizsgálatához kevés tudományos munka áll rendelkezésre. A tanulmány célja a digitális oktatás során kialakult interperszonális kapcsolatok vizsgálata. A kutatás a tanárok tapasztalataira összpontosít. Az adatok felvételét online kérdőív segítette, a kutatásban középiskolákban és általános iskolákban tanító pedagógusok vettek részt (n=140). A felmérés azt vizsgálta, hogy a digitális oktatásban részt vevő pedagógusok milyen elvárásokkal kezdték meg a tanítást, és milyen tapasztalatokat gyűjtöttek az online térben megvalósuló face-to-face kommunikációs helyzetek során. A kutatás választ keresett továbbá arra is, hogy a tanárok milyen felületeket és milyen motivációs eszközöket használtak a személyközi kapcsolatok hatékony fenntartására. A legtöbb tapasztalat a digitális oktatással kapcsolatban negatív volt. A különböző platformok használata, az új munkarendhez való alkalmazkodás, illetve az időkeret betartása voltak az általános problémák. A netikett alapszabályainak betartása és betartatása bizonyos nehézségekbe ütközött (pl. kamera és mikrofon használata). Az eredmények alapján feltételezhető, hogy a magyar közoktatásban nincs egységes protokoll a távolléti oktatás okozta online tantermi kommunikációra. Ilyen protokoll hiánya megnehezíti a tanárok munkáját és a diákokkal való kommunikációt, ami az oktatás hatékonyságának csökkenését eredményezi.

Kulcsszavak: online oktatás, face-to-face, szóbeli kommunikáció

1. Bevezetés

Témaválasztásom a 2020/2021-es járványhelyzetben bevezetett *digitális oktatás kommunikációs etikettjére* irányul. Jelenleg sokan foglalkoznak a digitális oktatás didaktikájával és módszertanával, a felületek elérhetőségével és kezelésével, az online megvalósítható feladatok és gyakorlatok tulajdonságaival, a megélt tapasztalatokkal, de a *face-to-face szóbeli kommunikáció jellemzőit* kevesen kutatták eddig (vö. Rusch, 1998; Fiedler, 2008; Beißwenger, 2015). Habár ellentmondásnak tűnhet a digitális térben face-to-face kommunikációról beszélni, az online

térben létrejövő „személyes” információcsere és a hozzá kapcsolódó elvárások sok hasonlóságot mutatnak a diskurzusokban megvalósuló kommunikációs formákkal, igényekkel, feltételekkel. A digitális felületeken megvalósuló face-to-face kommunikáció ily módon sok szempontból különbözik a videófelvevételektől. Szemtől szembeni digitális diskurzust több internetes, illetve számítógépre letölthető alkalmazás használatával folytathatunk.

A kutatás célja, hogy rávilágítson azokra a személyközi kapcsolatokra és jellemzőikre tanár–diák között, amelyek a digitális oktatás során jöttek létre. A vizsgálat a pedagógusok tapasztalataira fókuszál.

2. A digitális oktatás előzményei

Már a 20. században megjelentek olyan pedagógiai és *tanuláselméleti irányzatok*, amelyek mintegy előrevetítették az online oktatásban felmerülő problémákat, és megoldásokat kínáltak az olyan hatékony csoportkezelésre és feladatmegoldásokra, amelyeket később a digitális térbe is adaptálni lehetett.

2.1. Konstruktív pedagógia

A *konstruktív pedagógia* három alappilléren nyugszik: 1. megfelelő tanulási környezet; 2. hatékony tanulási stratégiák kialakítása; 3. a feladatok hatékony kiválasztása és értékelése. A tanulási környezet jelen esetben valamilyen online felület. Ez a fajta pedagógia előnyben részesíti a *csoportos feladatokat*, a *közösségi kreativitást* (Kuhn, 1984, idézi Parapatics–Vígh-Szabó, 2020), másrészt a tanulási stratégiákat, például az önálló vizsgálódást és az így szerzett tudás rendszerezését hangsúlyozzák. Az ilyen projekt jellegű feladatokra az online oktatás remek terepet biztosíthatna (Parapatics–Vígh-Szabó, 2020). Az erre épülő értékelési stratégiák, a másokkal való feladatmegoldások megosztása (pl. közös megbeszélés, tablóképzés, online parafatábla programok használata) és a csoportos tevékenységek létrehozása volt azonban – a visszajelzések alapján – a legkevésbé érvényesíthető az online oktatásban, a pedagógusok nehezen tudtak megoldásokat találni (Parapatics–Vígh-Szabó, 2020).

2.2. Konnektivizmus

A 21. században jelenik meg a *konnektivizmus*, egy olyan tanuláselméleti irányzat, amely a *hálózatalapú tanítást*, tanulást részesíti előnyben. Ehhez az információs és kommunikációs technológia (rövidítve IKT), tehát az új média eszközök ismeretére (vö. Forgó, 2009, idézi Parapatics–Vígh-Szabó, 2020) és használatára van szükség. Ebben a digitális világban a mai iskoláskorú generáció már otthonosan mozog (Nyíri, 2009, idézi Parapatics–Vígh-Szabó, 2020).

Kapcsolatalapú tudásmegosztást szolgáló gyakorlatok lehetnek a kooperatív feladatok, amelyek során az egyéni gyűjtőmunkákat osztják meg a diákok egymással, majd a tanár szintetizál; galéria létrehozása a tanulói munkákból, a tartalmukat a diákok értékelhetik, a folyamatban a tanár a moderátor szerepét tölti be; oktatási anyagok (pl. videók, prezentációk) megosztása, amelyekhez feldolgozást segítő feladatok rendelhetők (Parapatics–Vígh-Szabó, 2020).

2.3. A digitális kommunikáció az oktatásban

Az emberi kultúrák történetét a kommunikáció, információtovábbítás szempontjából négy nagyobb korszakra osztják a tudósok. Ezek közül az első kettő az *elsődleges szóbeliség*, illetve az *elsődleges írásbeliség*. Ezeket követi a *másodlagos szóbeliség* korszaka, amely a hang- és képtovábbítás (telefon, rádió, televízió) megjelenésének volt köszönhető. Végül az internetes kommunikáció által elérkezett a *másodlagos írásbeliség* korszaka, amelyet az írott beszéd hatókörének kiszélesedése jellemez (W1).

A hagyományos kommunikációs formák alkalmazásának egyik fontos terepe az oktatás. 2020/21-ben a digitális környezet egyeduralmukodóvá válik ebben a tanítási-tanulási folyamatban. Az oktatásban használt platformok, videómegosztással is rendelkező felületek a face-to-face kommunikáció digitális változatát teremtették meg. A hónapok alatt felhalmozódó tapasztalatok egy új terminust is életre hívtak a hagyományos tanulási környezetben: a *blended learning* fogalmát, azaz a vegyes oktatási formát, amelyben a digitális lehetőségek a hagyományos tantermi oktatási formákba ágyazódnak, a módszereket együttesen alkalmazva (Forgó–Komló, 2015: 33).

A face-to-face kommunikáció online megvalósulásánál fontos kérdés az, hogy hogyan hatott a digitális környezet a személyes, de videóhoz kötött interakciókra. A diskurzust mint az azonos időben és térben megvalósuló interakciós aktust, gyakran összevetik az interneten zajló formájával. Rusch a két, de egymáshoz hasonló kommunikációs formát egy idézőjellel különbözteti meg (ld. Face-to-”Face”) arra utalva, hogy a való életben zajló interakciós folyamatok a digitális térben is – bár megváltozott jellemzőkkel – megvalósulhatnak. Ez a fajta „hibriditás” mint médiumok közötti adaptáció a korábbi kommunikációs eszközök és formák kölcsönösségében is ismert jelenség (pl. irodalmi szövegek felolvasása rádióban, megfilmesítések, online rádióadók stb.) (Rusch, 1998: 2).

Az internettel támogatott oktatás sok szempontból megváltoztatta mindazt, amit eddig a tanulás fogalmáról tudtunk (Papp-Danka, 2011). A változásokat azonban a digitalizáció lassan követte, a számítógépes hálózatok bevezetése és felhasználása terén a magyar társadalom az elmúlt tíz évben fokozatosan lemaradt a fejlett országok technológiájától (Parapatics–Vigh-Szabó, 2020: 432).

Pankász több olyan tényezőt is felsorol munkájában, amelyek Magyarországon még gyerekcipőben járnak, és nem segítik elő az online alapú tanulást: többek között a felsőoktatási intézmények szervezeti és oktatási környezetének lassú fejlesztése vagy IKT-eszközökkel való szegényes ellátottsága nem kedvez az önirányítós tanulás támogatásának (Pankász, 2016: 84–85).

Napjainkban az új, digitális oktatási környezetnek köszönhetően nemcsak a technikai háttér fejlődött, de a különböző oktatástámogató felületek mennyisége is megnőtt, teret engedve az interaktív anyagok széles tárházának, a megváltozott tanári szerepnek, elősegítve annak irányító, információmegosztó szerepkörét.

3. A szóbeli kommunikáció a digitális oktatásban

A digitális oktatásban részt vevő szereplők (elsősorban a diákok és a tanárok) az írott kommunikációs formákat részesítették előnyben. A szóbeli kommunikáció segítségével megvalósított órák, feleletek száma jóval elmaradt az írásban kért feladatok, tanulnivalók mennyiségéhez képest.

Jelen kutatás elsősorban azt vizsgálja, hogy a szóban megvalósuló kommunikációs formák során milyen elvárások jelentek meg a pedagógusoknál.

3.1. A szóbeli kommunikáció eltérései a hagyományos és a digitális oktatásban

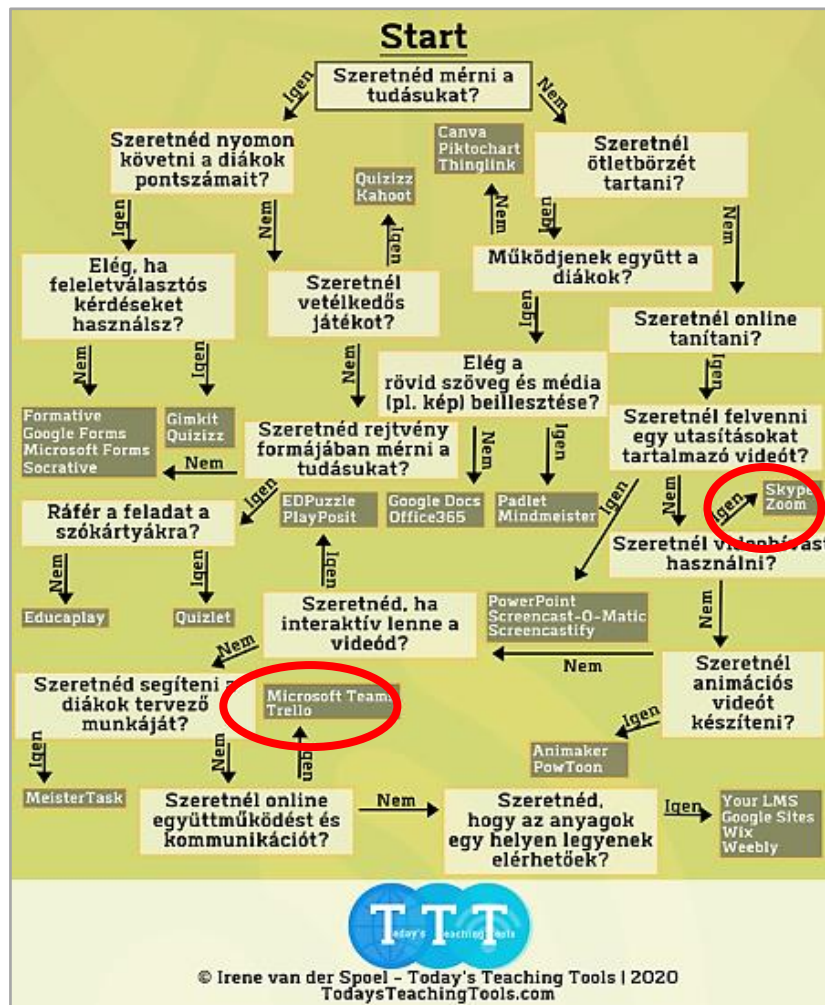
Az interneten keresztüli kommunikációhoz internetkapcsolattal rendelkező eszközre és az eszköz működtetésének alapvető képességére van szükség (Krutsch, 2015), vagyis a döntő különbség a személyes és internetes kommunikáció között a fizikai jelenlét megléte, illetve hiánya, továbbá a vizuális, nonverbális jelek korlátozottabb használata (Connor, 2015). A video- és audiokonferenciák lehetővé teszik ugyan a beszélgetőpartner gesztusainak, arckifejezéseinek, beszédritmusának továbbítását, de ezek gyakran csak minimálisan támogatják az informális alcsoportok több emberrel való létrehozásának lehetőségét. Ezen túlmenően nehéz az ilyen technológiákkal olyan külső, ismeretlen szereplők integrációja, akik gyakran fontosak az új ötletek hozzájárulása és az innovációk fejlesztése szempontjából (Fiedler, 2008).

Még a virtuális térben folytatott kommunikációhoz is szükséges a személyes kommunikáció regeneratív tapasztalata, amely az emberi megértés és kreativitás alapja (Rusch, 1998). Ezek a lehetőségek gyakorlatilag eltűnnek az írott kapcsolattartásban. Az e-mail műfajából és a Messenger üzenetekből mint digitális technológiákból hiányzik sok olyan szempont, amely a személyes kommunikációban általános, pl. gesztusok, arckifejezések felismerése, a partner beszédritmusa, az önkifejezés akusztikai lehetősége stb. Habár az online videoplatformok lehetővé teszik a kommunikáció ezen elemeinek átvitelét, gyakran csak korlátozottan támogatják az interakció sikerességét (Fiedler, 2008: 215).

Szilczl úgy látja, hogy a mai diákok másként gondolkoznak, másként tanulnak, és a multimédiás közeg használata kihívást jelent az idősebb pedagógusok többsége számára (P. Szilczl, 2016: 410). Mindezek az eltérések a hagyományos szóbeli tanítási környezetekhez és formákhoz képest *új pedagógiai stratégiákat* hívtak életre, amelyekkel a pedagógusoknak is meg kellett küzdeniük. A stratégiák pedig elvárásokat szültek.

3.2. A szóbeli kommunikációt elősegítő online felületek

A Magyar Digitális Oktatásért Egyesület oldala szerint „ahhoz, hogy az online lehetőségek alkalmazása valóban hatékony legyen, több technikai feltétel együttes teljesülésére van szükség” (W2). Az oldal összegyűjti, hogy mire van szüksége egy pedagógusnak egy jól felépített online óra megszervezéséhez, illetve milyen lehetőségei vannak az iskoláknak, hogy a digitális oktatás zökkenőmentesen valósuljon meg: leírják az előkészítési folyamatot (szülők elérhetősegeinek beszerzése, rendszeres munkarendre való felszólítás); elmagyarázzák a különböző stílusú platformok működését; ajánlásokat tesznek a diákoknak és tanároknak, hogy a képességeikhez, lehetőségeikhez mérten melyik digitális platformot használják (1. ábra).

1. ábra: E-learning eszközök (Magyar Digitális Oktatásért Egyesület, 2020) (W2)

A szóbeliséget elősegítő népszerű felületek az iskolákban a *Skype*, a *Microsoft Teams* és a *Zoom*. Gyakran használt felület a *Classroom*, amely a *Google Meet* alkalmazásával kapcsolható össze.

4. A szóbeli kommunikáció digitális illemtana

Az internetes közösségi felületeken és a mindennapi, nem online térben is szükség van bizonyos viselkedési normák összegyűjtésére és azok betartására. Az új technika új kultúrát teremt sajátos szokásokkal és illemszabályokkal. Aki részesévé akar válni ennek az új környezetnek, annak ismernie kell az ún. *netikettet*. A netikett szóösszerántással keletkezett szó (network etiquette), és azokat a betartandó irányelveket jelenti, melyek a virtuális felületek használóira vonatkoznak. Alapvetően az élőszóban és levélben érvényes elvek érvényesek, ugyanakkor ezek kiegészülnek más, speciálisan az internetre mint kommunikációs közegre jellemző szabályokkal is (Simonics, 2011).

A netikettnek mint digitális etikettnek több kommunikációs típusa is létezik: *egy az egynek* kommunikáció, amikor egy ember kommunikál egy másikkal, illetve *egy az N-nek* kommunikáció, amikor kettőnél több ember vesz részt a beszélgetésben, például egy konferenciahívásban vagy közösségi oldalak csatszájában. Az előbbinél az emberekkel való társalgás normál

illemszabályai az érvényesek, de ezek betartása az interneten még fontosabb, hiszen hiányzik többek között a metakommunikáció és a hangszín (Bálizs, et al., 2017). Fontos továbbá a felismerhetőség, amely a felhasználóneveinkben, e-mail címeink megjelenítésében realizálódik. A lényeg, hogy tudjanak minket azonosítani (Chiles, 2016).

A netikett tartalmazza az időbeosztás problémáját is. Ha előre megtervezzük a napunkat, mennyi időt akarunk foglalkozni a közösségi hálón található platformjainkkal, akkor egy jól kontrollálható rendszert, időkeretet tudunk magunknak felállítani (Chiles, 2016).

Az Oktatási Hivatal 2020 augusztusában kiadott *Digitális oktatási tartalmak és online kapcsolattartás* című anyagában külön felhívja a figyelmet arra, hogy „a pedagógusok legyenek tekintettel arra, hogy adott esetben a személyes kontaktus nélküli oktatásban sem lehet több a tanórák ideje a normál órakénál, valamint a kiadott otthoni feladatok elvégzésének időigénye sem lehet több annál, ami egyébként a hagyományos jelenléti oktatásban pedagógiaileg hasznos és indokolt. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy hétvégén, késő este és egyéb, a hagyományos oktatás szempontjából is pihenő-időként kezelt időszakokban ne adjanak ki feladatokat a tanulóknak” (W3).

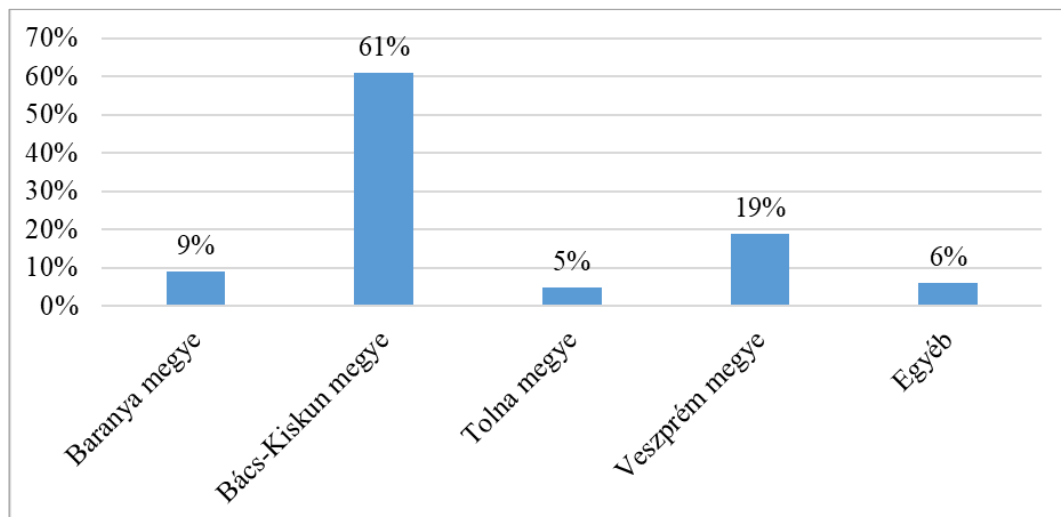
Az online oktatásra átállva több iskola is az előírásoknak megfelelően új házirendet, valójában saját netikettet írt elő a tanulói számára. Fontos szempont volt az, hogy az online iskola is iskola (Nádori 2020). Tehát a diákoknak és persze a tanároknak is ugyanazokat az alapvető szokásokat kell betartaniuk, mint jelenléti oktatás alatt. Ilyen szokás a pontosság, az illő öltözet, a felszerelés megléte (W4). Egyik legnagyobb problémának a mikrofon és kamera használata bizonyult.

5. A kutatásról

A kérdőív a pedagógusok elvárásait és face-to-face kommunikációs tapasztalatait vizsgálta a digitális oktatás ideje alatt. A kutatás során kiderült az is, hogy a tanárok milyen felületeket, illetve motivációs eszközöket alkalmaztak a személyközi kapcsolat hatékony fenntartására.

5.1. A kutatás módszeréről

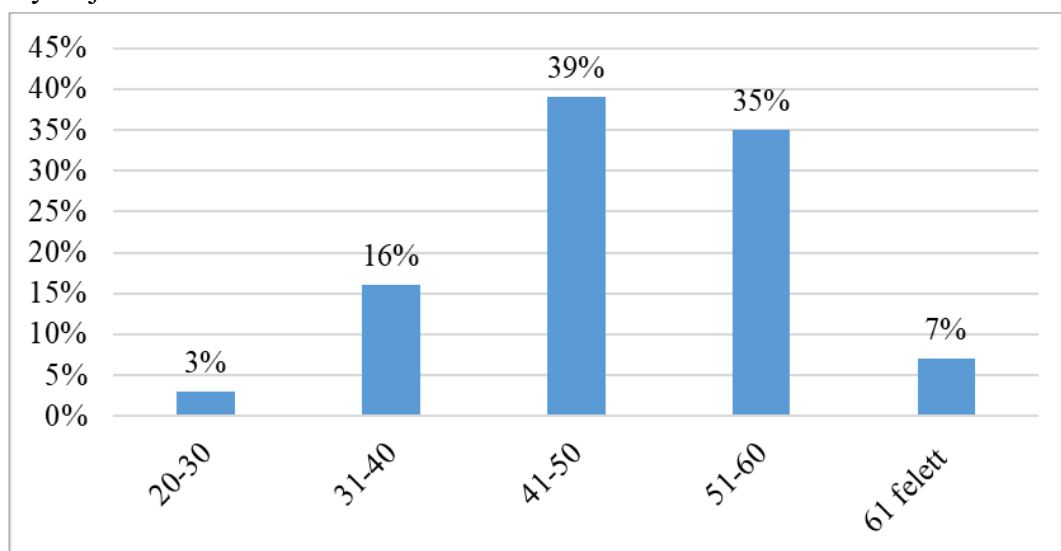
Vizsgálatomban az online kérdőív a közoktatásban tanító pedagógusoknak készült (ld. melléklet). A kitöltésben 140 pedagógus vett részt. A legtöbb adat Bács-Kiskun, Baranya, Veszprém és Tolna megyéből érkezett, egyéb kategóriával az 1–2 adatot szolgáltató településeket jelölte a kutató (2. ábra). A kitöltés 2020 októbere és decembere között történt – ebben az időszakban a középiskolákban ismét online oktatásra álltak át a kezdeti hagyományos tanítási formáról. Az adatokat a tanulmány írója Excel táblázatban matematikai-statisztikai módszerrel, illetve a Jamovi statisztikai program segítségével értékelte ki.

2. ábra: A legtöbb adatot szolgáltató megyék

5.2. A kutatás célcsoportjai

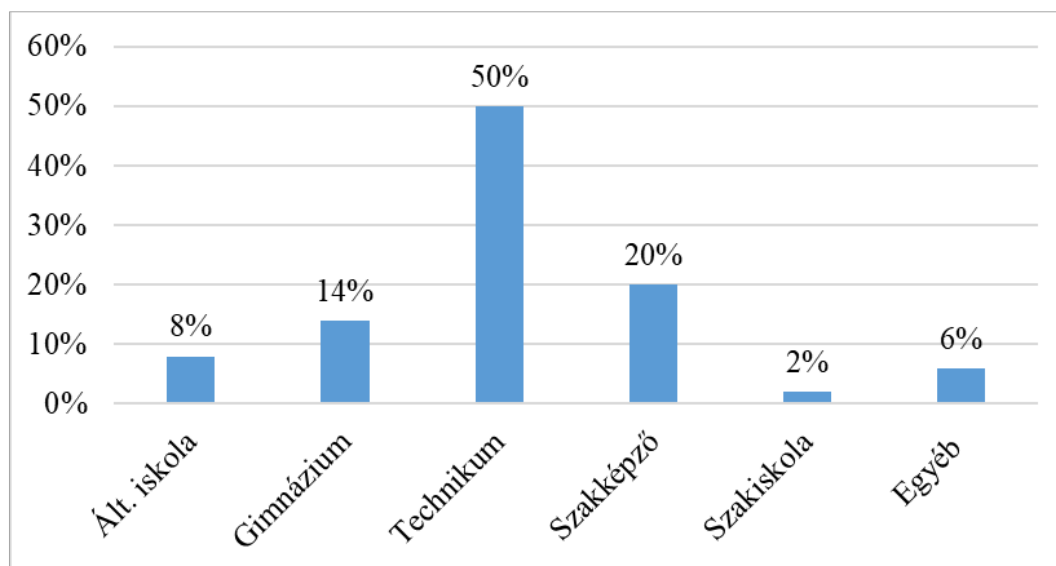
A kérdőívet kitöltők korosztály szerinti megoszlása változatos képet mutatott, amelyet a tanulmány írója a 3. ábrán mutat be.

3. ábra: A kitöltők aránya korcsoportok szerint

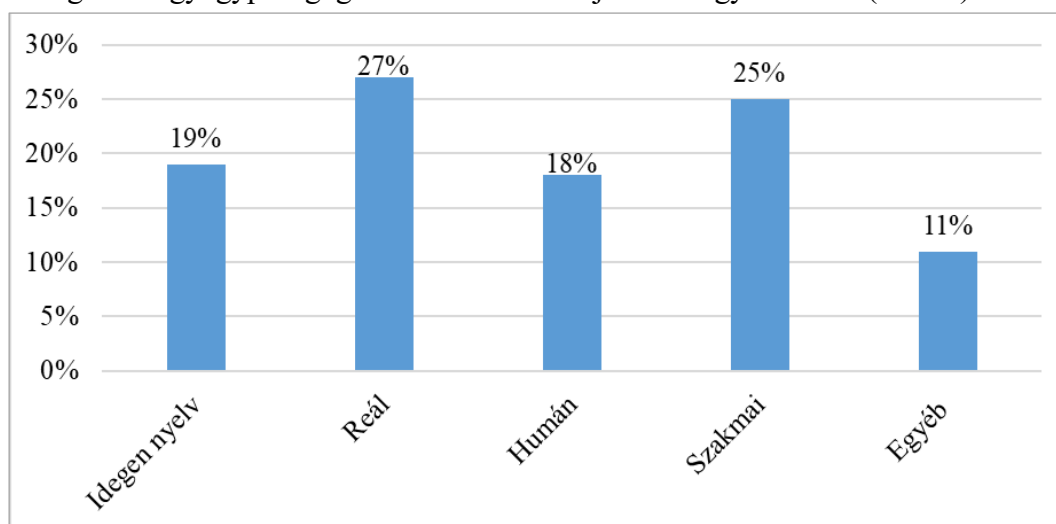
5.3. A kérdőíves felmérés eredményei

A demográfiai adatok után a kitöltőket munkahelyükről kérdezte a kérdőív (4. ábra). A legtöbb kitöltő technikumban (50%), szakképző iskolában (20%) vagy gimnáziumban (14%) tanít.

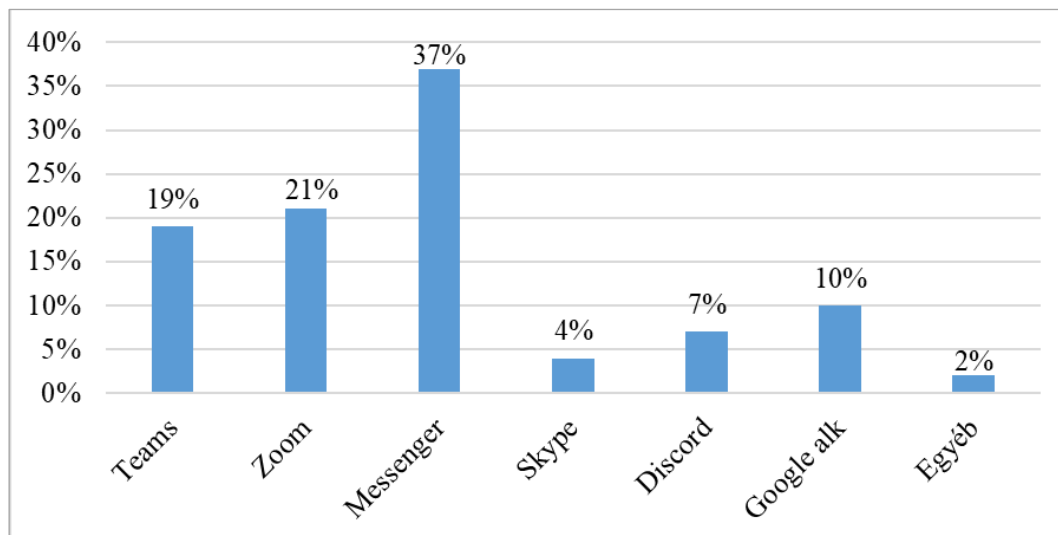
4. ábra: A kitöltők aránya a munkahely szerint

A következő kérdés a kitöltők szakjára/szakkpárjára irányult. Ezeket nagyobb csoportokra bontva értékelte a kutatás: *idegen nyelv, humán, reál, szakmai*, illetve *egyéb* kategóriákban, utóbbi csoportban többségében a gyógypedagógusok által tanított fejlesztő tárgyak voltak (5. ábra).

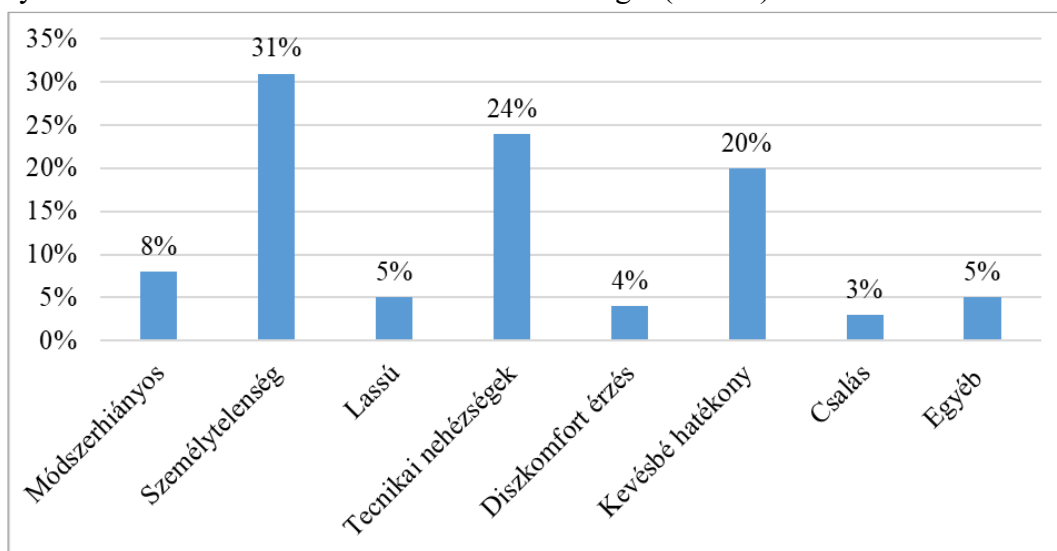
5. ábra: A kitöltők aránya szak/szakkpár szerint

A kitöltők ezt követően az általuk használt online felületekről nyilatkoztak (6. ábra). A korábban említett Skype, Zoom, Meet és Teams platformok mellett megjelennek a Facebook Messenger és a Discord videókonzferenciás eszközei is. A megkérdezett Baranya megyei pedagógusok a Microsoft Teamset használták a leginkább, a Bács-Kiskun, illetve Tolna megyeiek a Facebook Messengert, a Veszprém megyeiek pedig a Discord felületet részesítették előnyben. Az egyéb kategóriában válaszolók említették, hogy akkor éppen nem dolgoztak, viszont a kérdőívet a továbbiakban az alapján töltötték ki, hogy milyen módszereket alkalmaztak volna az online oktatás során.

6. ábra: Népszerű felületek

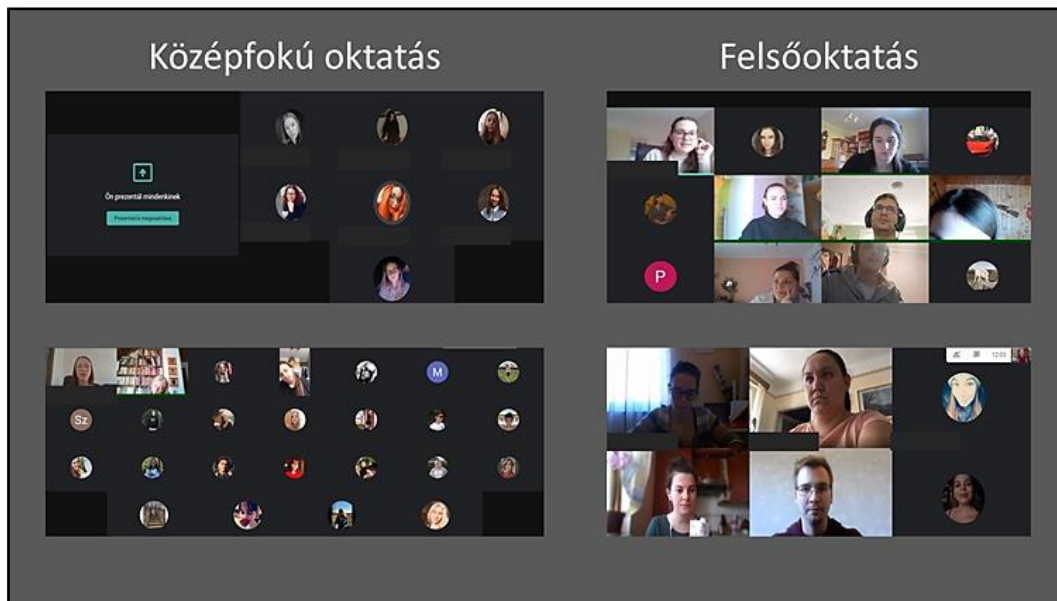
A továbbiakban két nyitott kérdés formájában az online oktatás előnyeit és hátrányait kellett a kitöltőknek megfogalmazniuk. A válaszadók egy része komfortosabbnak, gyorsabbnak vélte az online formában tartott órákat. Példának hozták az utazásmentességet: „Nem kell utazni, kényelmes.”; „Nem kell azonos térben tartózkodni.”; de akadt olyan is, aki sem pozitív, sem negatív oldalát nem domborította ki az új helyzetnek. Az oszlopdiagram megmutatja, hogy a tanárok szerint a személytelenség és a technikai nehézségek voltak a főbb hátrányok. A kevésbé hatékony és diszkomfort érzésre adott válaszok között a következők voltak olvashatók: „Bejön a tanterem az otthonomba”; „A szemtől-szembeni kommunikációt nem tudja érdemben kiváltani. Ez egy szükséges megoldás”. A pedagógusok negatív tapasztalatként élték meg a módszerek hiányát és a számonkérések során a csalás lehetőségét (7. ábra).

7. ábra: Az online oktatás hátrányai

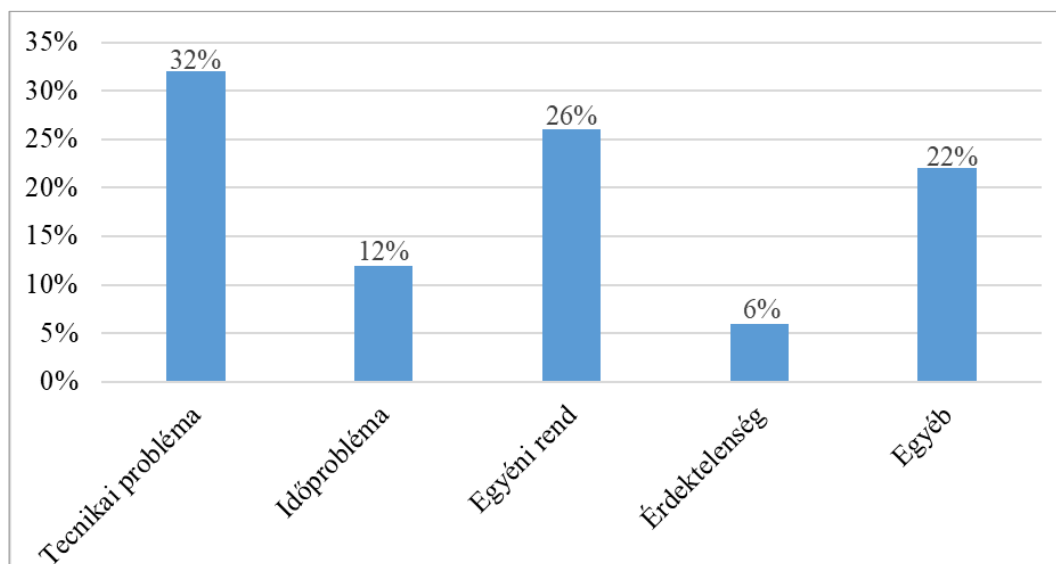
Mindenképpen az online oktatás hátrányaként értelmezhetők a kamerahasználathoz kötődő elvárások. A középiskolákban változó képet mutatnak az eszköz használatához előírt szabályok. Vannak iskolák, ahol kifejezetten kérik a kamera bekapcsolását, valahol pedig nem kérheti a tanár ezt a diákoktól, hiszen nem mindenki él jó körülmények között. A kamera által

közvetített kép módosításának lehetőségével kevesen vannak tisztában, pedig a felületek többségén van mód a háttér halványítására vagy megváltoztatására. Felsőoktatásban sokkal gyakoribb a kamera használata (8. ábra).

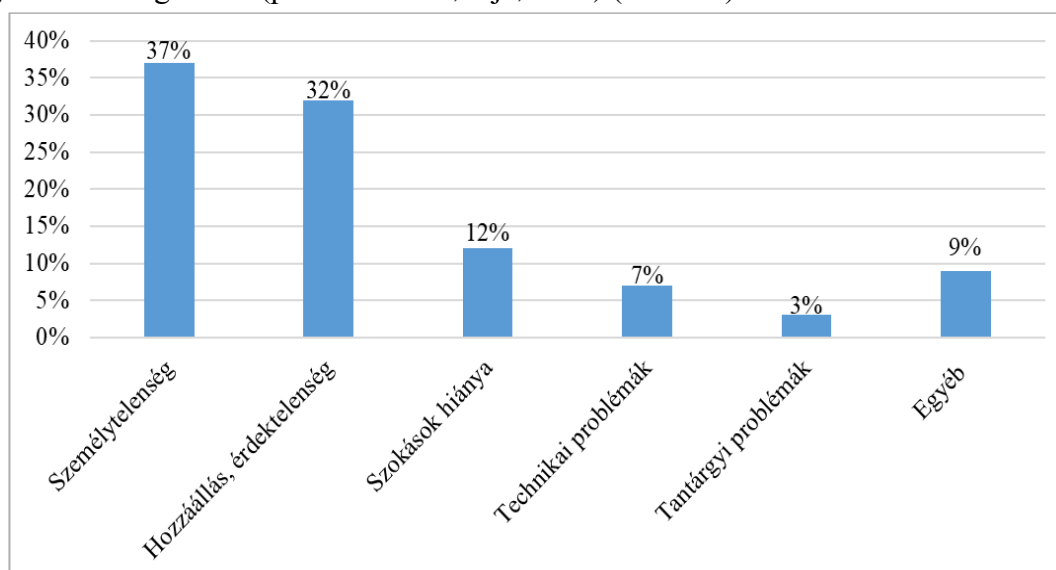
8. ábra: A kamera bekapcsolásának problémája (Vigh-Szabó, 2021)

A kérdőív eredményeiből az is kiderül, hogy a pedagógusoknak nem mindig sikerült betartani a 45 perces időkeretet, illetve a diákokat sem tudták úgy motiválni, mint jelenléti oktatás során. Az előbbit a hátrányoknál említett technikai problémák, illetve egyéni tanrendek okozták. Egyéni tanrendnek minősült többek között a duplaóra vagy a rövidített (konzultációs) óra, ahol csak rövid megbeszélés zajlott a diákok és a tanár között. Az időprobléma kategóriában olyan válaszok érkeztek, amelyekben arról számoltak be a tanárok, hogy online térben több időt igényel a tanóra lebonyolítása, mint 45 perc. Az egyéb kód alatt is ehhez hasonló válaszok érkeztek: a diákokat nehezebb volt távolról irányítani, ezért vagy kevesebb (30 perc), vagy több időt szántak a tananyagra. A digitális oktatás előrehaladtával a diákok egyre inkább alulmotiválttá váltak, a hiányzások, óraktól való elmaradások az egyre fokozódó érdektelenségnek volt köszönhetőek (9. ábra).

9. ábra: Az időkeret túllépésének okai

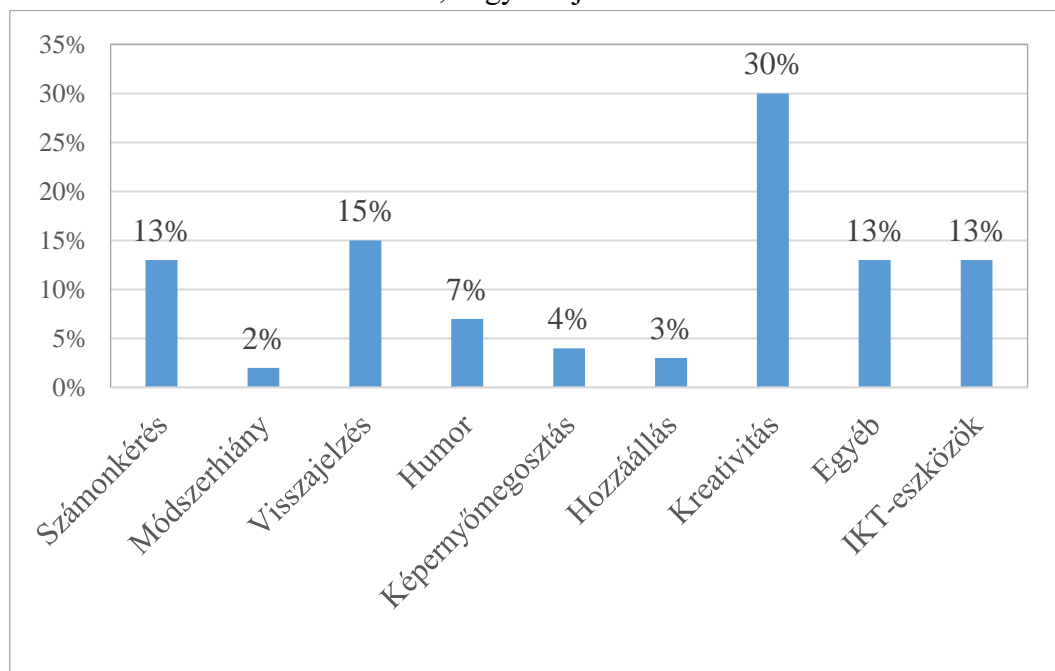
A motivátlanságot nagyrészt a már korábban említett személytelenség okozta, de a diákok érdektelensége, hozzáállása is hozzájárult az alulmotivált diákok megjelenéséhez. A hagyományos oktatás során kialakult szokások hiánya, mint például az, hogy nem szemtől szemben folyik a beszélgetés, nincs óra kezdetét és végét jelző csengő, szintén kedvezőtlenül befolyásolta a tanítás menetét. Voltak olyan tantárgyak is, amelyeket szinte lehetetlen volt online tanulási környezetben megtartani (pl. testnevelés, rajz, ének) (10. ábra).

10. ábra: A motivátlanság okai

A kérdőív utolsó, szintén nyitott kérdéseinek egyike a kipróbált eszközökre, új, bevált módszerekre irányult (11. ábra). A kitöltők nagy része kreatív feladatokkal, projektekkal (pl. önálló kutatás) próbálta meg átadni a tananyagot. Nem volt ritka az IKT-eszközök, ppt-k, videók használata sem. Voltak, akik a gyakori, személyesebb hangvételű visszajelzéseket érezték hatékonyabbnak, ilyenkor a gyerekekkel egyesével vagy kisebb csoportokban beszéltek át a feladatokra adott értékelést. Előfordult az is, hogy a kitöltők nem találtak semmilyen (új) módszert, amellyel motiválni tudták volna diákjaikat a digitális oktatás során. Mások a humort vagy éppen

a szituációhoz illeszkedő hozzáállást (pl. célok ismertetését, az óra tematikájának és típusának megfelelő feladatok kiválasztását) tartották célravezetőnek, amellyel sokkal családiasabbá, „elviselhetőbbé” vagy éppen hatékonyabbá lehetett tenni a kényszerhelyzetből alakult kellemetlenségeket, technikai problémákat. Az egyéb kategóriákba sorolta a kutató azokat a válaszokat, amelyek egyik csoportba sem tartoznak teljes mértékben, ilyen például az erősebb intonáció, gesztikuláció használatának szükségessége; a tananyaggal kapcsolatos folyamatos párbeszéd kialakítása/értékes információk átadása; vagy a saját oktatási formák alkalmazása.

11. ábra: A kipróbált eszközök, új módszerek megoszlása

6. Összegzés

Összefoglalva elmondható, hogy a legtöbb tapasztalat az online oktatás gyengeségei közé sorolható: a hirtelen bekövetkező változás nehézségeket okozott a megváltozott munkarendhez való gyors alkalmazkodásban, amely nemegyszer felületkezelési problémákkal is párosult. Nehézkes volt az időkeretek betartása és betartatása. A tananyagok feldolgozása néha bőven meghaladta a 45 percet, mivel a különböző csatolmányok és linkek (videók, interaktív feladatok, prezentációk) óriásira duzzasztották az anyagot. A kiosztott feladatok beküldési határideje is akkor volt szerencsés, ha a megoldásra legalább egy napot kapott a diák, hiszen bármilyen családi program, szülői munkakörülmény, technikai probléma megakadályozhatta a tanulót abban, hogy a feladatot azonnal végrehajtsa. A legnagyobb veszélyt éppen az otthonlét jelentette (Parapatics–Vígh-Szabó, 2020).

A kérdőív kiértékeléséből még az is kiderült, hogy Magyarországon nincs egységes protokoll, rendszer, amely az online oktatás megvalósításában teljes mértékben és megbízhatóan használható lenne. Minden intézmény maga szabta meg a távoktatás kisebb-nagyobb hatókörrel rendelkező szabályait, de nem mindenhol volt konkrét felület, amelyet a tanóra megtartására, feladatok feltöltésére használtak volna. A számtalan felület egyszerre történő használata szintén gondot jelentett tanárnak, diáknak egyaránt.

Jelen tanulmány egy TDK-munka összegzése; a tudományos diákköri munkában a fenti fejezetekben kibontott témákat a szerző részletesen elemzi, és még számos példát hoz a face-to-face online kommunikáció elméleti és gyakorlati megvalósulási formáira, a közoktatásban szerzett tapasztalatokra, és vizsgálja az önszabályozó tanulás és felelősség kérdését a témában.

A kutatás nem rejtett célja egy olyan netikett ajánlások gyűjteményének összeállítása, amely a közoktatás számára lehet segítség a közeli és a távolabbi jövőben egyaránt; a digitális környezetben létrejött, az oktatást szolgáló tudásanyag (módszerek, feladatok, értékelési formák stb.) a hagyományos tanítási keretek között is hasznosul, így ennek szabályozása megkönnyítheti az intézmények, tanárok és tanulók munkáját egyaránt.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm témavezetőm, Vigh-Szabó Melinda eddigi munkáját és segítségét.

Irodalom

- Bálizs R., Klobbert B., Németh A., Takács Á. (2017) Netikett és az E-etikett a digitális együttélés szabályai, csoportos beadandó feladat. <https://burotika.hu/netikett-es-az-e-etikett-2017/> (megtekintve: 2020. 09. 13.).
- Beißwenger, M. (2015) Sprache und Medien: Digitale Kommunikation. (letöltve: 2020. 09. 13.)
- Connor, P. (2015) Netiquette: Ground Rules for Online Discussions. <https://tilt.colostate.edu/Tip-sAndGuides/Tip/128> (megtekintve: 2020. 07. 23.).
- Fiedler, M. (2008) Virtuelle Face-to-Face-Kommunikation: Morphing von Online- und Offline-Repräsentanz in virtuellen Welten. https://www.wiwi.uni-passau.de/fileadmin/dokumente/fakultaeten/wiwi/lehrstuehle/fiedler/publications/face-to-face-FiedlerZFO_FINAL.pdf (megtekintve: 2021. 05. 17.).
- Forgó S., Komló Cs. (2015) Blended learning, tudásszervezés, hálózatalapú tudásmegosztás. Eger: Eszterházy Károly Főiskola.
- Kismihók G. (2011) Rugalmas tanulás, rugalmas munkavégzés. Az ontológia alapú tartalommenedzsment lehetőségeinek kiaknázása. Doktori disszertáció. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskola.
- Krutsch, D. (2015) Kommunikation über das Internet oder Face-to-Face? Ein Vergleich. <https://www.grin.com/document/308493> (megtekintve: 2020. 10. 20.).
- Kulcsár Zs. (2009) Hálózati tanulás. <http://matchsz.inf.elte.hu/tt/docs/Kulcsar-Zsolt-Halozati-tanulas.pdf> (megtekintve: 2021. 06. 04.).
- Nádori G. (2020) Tanítás karantén idején – a digitális iskolai etikett. <http://tanarblog.hu/cikk/tanitas-karanten-idejen-a-digitalis-iskolai-etikett> (megtekintve: 2021. 04. 25.).
- Pankász B. (2016) Online oktatási környezet és IKT tényezők összehasonlító vizsgálata a felsőoktatásban. Doktori (PhD) értekezés. (megtekintve: 2021. 06. 04.).
- Papp-Danka A. (2011) Az online tanulási környezet fogalmának értelmezési lehetőségei. *Oktatás-Informatika*. 3(1–2): 43–48.
- Parapatics A., Vigh-Szabó M. (2020) A magyar nyelv tantárgy digitális oktatásának támogatása. *Globális kihívás – lokális válaszok. A koronavírus (COVID19) gazdasági és társadalmi összefüggései és hatásai* (szerk. Kovács L.) Szombathely: Savaria University Press, 429–441. (megtekintve: 2021. 05. 10.).
- P. Szilczl D. (2016) Digitális face-to-face. *Vigilia* 2016/6, 410–417. https://vigilia.hu/pdfs/Vigilia_2016_06_facsimile.pdf#page=12 (megtekintve: 2020. 10. 09.).
- Rusch, G. (1998) From Face-to-Face to Face-to-"Face". Zehn Schritte von der mündlichen Kommunikation zum Cyberspace. https://www.uni-siegen.de/infme/start_ifm/downloads/rusch/rusch-face-to-face.pdf (megtekintve: 2021. 06. 04.).
- Simonics I. (2011) Az elektronikus kommunikáció problémái. http://uni-obuda.hu/e-bulletin/Simonics_2.pdf (megtekintve: 2021. 05. 17.).
- (W1) https://www.nkp.hu/tankonyv/magyar_nyelv_9_nat2020/lecke_01_007 (megtekintve: 2021. 05. 15.).
- (W2) <http://mdoe.hu/digitalis-oktatas/tavoktatas-tanari-szemmel/> (megtekintve: 2021. 05. 22.).
- (W3) https://www.oktatas.hu/koznevelés/ajanlas_szemelyes_talalkozas_nelkuli_oktatas_nevelés_modszeire/digitalis_oktatasi_tartalmak (megtekintve: 2021. 05. 24.).
- (W4) <https://gimnazium.jezsu.hu/index.php/digitalis-oktatas/szabalyzatok/item/1522-meet-es-goole-classroom-illemtan> (megtekintve: 2021. 05. 22.).

Melléklet

Tisztelt Kitöltő!

Dobos Dóra vagyok, a Pannon Egyetem magyar alapszakos hallgatója. A kérdőívvel a digitális oktatásban használt szóbeli kommunikációs formákat és illetanukat vizsgálom. Az eredményeket tudományos diákköri dolgozatban mutatom be. Kérem, hogy a kérdőív kitöltésével segítse kutatásomat. Köszönöm a válaszokat!

1. Neme:
 - a. Férfi
 - b. Nő
2. Kora:
 - a. 20–30 éves
 - b. 31–40 éves
 - c. 41–50 éves
 - d. 51–60 éves
 - e. 61–
3. Lakhelye (megye):
4. Az iskola típusa, amelyben tanít:
 - a. általános iskola
 - b. hatosztályos gimnázium
 - c. nyolcosztályos gimnázium
 - d. négyosztályos gimnázium
 - e. technikum
 - f. szakképző iskola
 - g. szakiskola
 - h. alapítványi iskola
 - i. egyházi fenntartású intézmény
 - j. felsőoktatási intézmény
 - k. egyéb:
5. Szakja/szakpárja:
6. A 2019–2020-as tanévben milyen online felületeket vett igénybe a szóbeli digitális oktatás során?
 - a. Microsoft Teams
 - b. Zoom
 - c. Facebook Messenger
 - d. Skype
 - e. egyéb:
7. Ön szerint milyen előnyei vannak a szóbeli online kommunikációnak?
8. Ön szerint milyen hátrányai vannak a szóbeli online kommunikációnak?
9. Az online oktatás során ugyanúgy öltözködött, mint a hagyományos oktatás során?
 - a. igen
 - b. nem

10. Az oktatás során látható háttérrel úgy igyekezett megválasztani, hogy az minél kevesebbet mutasson a környezetéből?
 - a. igen
 - b. nem
11. Odafigyelt a környezete rendjére, tisztaságára?
 - a. igen
 - b. nem
12. Zavarta, ha a diákok otthoni ruházatban jelentek meg az oktatás során?
 - a. igen
 - b. nem
13. Zavarta, ha a diákok környezete rendetlen volt?
 - a. igen
 - b. nem
14. Megengedte, hogy a diákjai az oktatás során egyenek, igyanak?
 - a. igen
 - b. nem
15. Megengedte, hogy a diákjai az oktatás során felálljanak, és kimenjenek a helyiségből?
 - a. igen
 - b. nem
16. A digitális oktatás során ugyanazokat az illemszabályokat várta el a diákoktól, mint a hagyományos oktatásban (pl. köszönési formák, a megszólalás szabályai stb.)?
 - a. igen
 - b. nem
17. Az oktatás során a diákokkal kikapcsoltatta a mikrofont, ha Ön beszélt?
 - a. igen
 - b. nem
18. Mindig sikerült betartani a 45 perces (felsőoktatásban a 90 perces) időkeretet?
 - a. igen
 - b. nem
19. Ha nem, mi volt ennek az oka?
20. Ugyanúgy tudta a diákokat motiválni, mint a hagyományos oktatásban?
 - a. igen
 - b. nem
21. Ha nem, mi volt ennek az oka?
22. Milyen eszközökkel tudta a figyelmet fenntartani, a diákokat motiválni?